

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1916 kl. 12.30 e. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 i anledning av väckt motion av herr Welin om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkningar i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett m. m.

Motionen.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 208, har herr Welin hemställt »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida och i vad mån inskränkningar må kunna ske i den nu befintliga rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett och annat i utställningsväg, som huvudsakligen avser att ockra på allmänhetens sensationslystnad, samt, därest verkställd utredning därtill gäve anledning, till riksdagen göra de framställningar, som härav kunde förmedlas».

I fråga om motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet, som vid behandlingen av ifrågavarande motion ansett det vara lämpligt att inhämta yttrande i ämnet dels av kungl. folkskoleöverstyrelsen, dels av överståthållareämbetet i Stockholm, har, efter därom hos vederbörande statsråd gjord framställning, av nämnda myndigheter fått mottaga de utlåtanden, som återgivas i bilaga 1—3.

Utskottet.

Vid granskning av förevarande motion har utskottet ej kunnat undgå finna, att de i densamma avhandlade spörsmålen näppeligen äro av den vikt och omfattning, att de kunna anses påkalla ett ingripande från statsmakternas sida på sätt motionären föreslagit. Ej heller sakna vederbörande ordningsmyndigheter i den grad, som motionären synes förutsätta, möjlighet att enligt redan gällande författningar ingripa till stävjande av sådana i motionen berörda förevisningar, som huvudsakligen avse att ockra på allmänhetens sensationslystnad. Ytterligare kontrollåtgärders vidtagande i

här förevarande hänseende av den art och omfattning, som i det av kungl. folkskoleöverstyrelsen avgivna yttrandet förordas, synes därför enligt utskottets åsikt innebära en både onödigt och alltför vidlyftig apparat.

Till stöd för detta sitt påstående får utskottet påpeka, att gällande ordningsstadga för rikets städer, § 13, föreskriver, att offentliga föreställningar och förevisningar, från vilka svårligen torde kunna undantagas jämväl förevisning av vaxkabinett, skola hos vederbörande polismyndighet i stad anmälas och av densamma tillstånd vara beroende. Hvad landsbygden vidkommer, har varje särskild kommun enligt kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 7, rätt och möjlighet att genom de ordningsstadgar, som kommunalstämman kan finna skäl att för kommunen uppgöra, reglera förhållandena i här berörda avseende. Enligt vad utskottet inhämtat hava i vissa kommuner även dylika föreskrifter utfärdats med önskvärt resultat.

Av det ovan anförda torde framgå, att utvägar redan finnas i gällande lagstiftning att övervaka de av motionären avhandlade offentliga förevisningar av olika slag. Då därtill kommer, att dessa förevisningar, efter vad utskottet erfarit, på senare åren blivit alltmera sällsynta, synes en utredning av den art som i motionen påyrkas vara desto mindre av behovet påkallad.

Med anledning av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon kammarrens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1916.

På utskottets vägnar:

WALTER KANT.

Närvarande vid förevarande ärendes slutbehandling: herrar *Kant*, *O. Nilsson* i Örebro, *Johanson* i Gäre, *Sjögren*, *Mossberg*, *Gabrielsson*, *Lindström*, *Pettersson* i Vrätsered, *Hansson* samt *Persson* i Fritorp.

Bilaga 1.

Utlåtande av Kungl. folkskoleöverstyrelsen.

Till Konungen.

I anledning av härmed återgående remisshandling angående i riksdagens Andra kammare av S. Welin väckt motion om inskränkning i rättigheten att förevisa vaxkabinett m. m. får Folkskolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

Med hänvisning till de upplysningar, som i saken inbämtats från Statens biografbyrå och som meddelats i bifogade utlåtande från denna byrå, vill Överstyrelsen för sin del vitsorda behövligheten av att åtgärder vidtagas i det syfte, som av motionären framhålles. Det lider intet tvivel, att de så kallade vaxkabinetten, i all synnerhet de från ort till ort kringförda utställningarna med detta namn, i stor utsträckning ockra på en osund sensationslystnad och utöva skadlig inverkan särskildt på ungdomen. Att det måste möta stora praktiska svårigheter att åstadkomma en verksam kontroll över de ifrågavarande kabinetten och annat i utställningsväg, som i motionen avses, är tydligt. Dessa svårigheter böra dock icke få avskräcka från försök att råda bot på det onda. De av biografbyrån gjorda antydningarna angående sättet för kontrollens vinande synes beaktansvärda. Det torde emellertid ej för närvarande vara behövt att närmare ingå på frågan om de vägar, på vilka försök i åsyftad riktning lämpligast skulle kunna göras, då detta givetvis skulle bliva ett huvudsakligt föremål för den utredning, som av motionären ifrågasättes. Att en sådan utredning kommer till stånd anser Överstyrelsen synnerligen önskligt.

Stockholm den 26 februari 1916.

Underdånigst

B. J. BERGQVIST

Harald Dahlgren
föredragande.

Hjalmar Werner

I detta ärendes slutliga handläggning har deltagit, förutom ordföranden och föredraganden, ledamoten Bruce.

Bilaga 2.

Utlåtande av statens biografbyrå.

Till Kungl. Folkskoleöverstyrelsen.

Med remissaktens återställande får Statens biografbyrå äran härmed avgiva begärt yttrande över motion rörande inskränkning i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett m. m.

Motionen berör en samhällsangelägenhet, som otvivelaktigt företer åtskilliga analogier med den uppgift, Statens biografbyrå har sig anförtrodd; till belysande härav tillåta vi oss åberopa tillämpliga delar av närlagt särtryck av häftet 2 av Svensk Tidskrift, årg. 1912. Motionären har vidare i förbigående antytt, att granskningen av vaxkabinett och »annat i utställningsväg, som huvudsakligen avser att ockra på allmänhetens sensationslystnad», möjligen »enklast» kunde uppdragas åt Statens biografbyrå. Redan dessa omständigheter uppfordra byrån att taga ställning till spörsmålet, ett ställningstagande som dock i följd av i remissen anbefalld skyndsamhet måste bliva helt preliminärt. Då motionen formellt utmynnar i yrkande på riksdagsskrivelse

med sikte på en blivande utredning, torde också ett närmare ingående på den praktiska anordningen för åsyftade granskning och därmed sammanhängande detaljer kunna för det närvarande lämnas ur räkningen.

Vi inskränka oss därför, efter tagen del av motionärens motivering, till en principiell förklaring, att framställningen sakligt överensstämmer med våra personliga erfarenheter, och att dess syfte synes oss högeligen behjärtansvärt. Den omiskännliga benägenheten att urarta i sina allmänna delar till förbrytargallerier, som kännetecknar vaxkabinetten, och som otvivelaktigt i sitt primitiva förbärligande av brottslingens person kan tänkas i ogynnsamma fall utgöra incitament till ogärningar i stor skala med vaxkabinetts »odödlighet» i perspektiv, kunde i första hand peka på behovet av censur ur mera allmänt socialpsykologiska synpunkter. Emellertid torde huvudvikten böra läggas på de anatomiska annexen m. m., vilka säkerligen i vår tid kunna fränkännas allt upplysningsvärde, och för vilka granskningen med stor sannolikhet bleve nära nog liktydig med totalförbud. Detta såväl som hänsynen till expositionerna av levande fysiska abnormiteter torde giva vid handen, att för den av motionären avsedda granskningen bör tänkas ett centralt organ, måhända i form av normerande rådgivare åt de lokala polismyndigheterna, av medikopsykologisk auktoritet. Kompetenskravet skulle sålunda sammanfalla med det, som gäller för »extra granskningsman av biografbilder» och dennes suppleant, vadan det möjligen kunde komma att finnas ändamålsenligt att uppdraga ifrågavarande granskningsäliggande, icke åt Statens biografbyrå, utan åt dess medicinska experter såsom sådana, måhända med tillgång för avgöranden ifråga om åldersgräns för besökande o. d. i vissa fall till samråd med den pedagogiska expert, som är knuten till Statens biografbyrå f. n. genom suppleanten för de ordinarie granskningsmännen.

Stockholm den 22 februari 1916.

GUSTAF BERG.

Föreståndare för Statens biografbyrå.

Gunnar Bjurman.
Ordin. granskningsman.

Marie Louise Gagner.
Seminarieadjunkt.
Suppl. för ord. granskningsmän.

J. Billström.
Med. D:r.
Extra granskningsman.

Bilaga 3.

Utlåtande av Överståthållareämbetet i Stockholm.

Till Konungen.

Anbefallt att avgiva yttrande över en inom Riksdagens andra kammare väckt motion, nr 208, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett m. m. får överståthållareämbetet, med överlämnande av infordrade yttranden i frågan av polismästaren i Stockholm, för egen del åberopa vad däri anförts.

Stockholm den 9 mars 1916.

Underdånigst:
JOH. O. RAMSTEDT.

Erik Bodman.

Till Herr Överståthållaren.

Såsom infortrat yttrande över härmed återgående kungl. remiss får jag vördsammt anföra följande.

Ehuru jag anser sådana inskränkningar uti den individuella friheten, som ett lagstadgaude i motionens syfte innebär, endast med största varsamhet böra meddelas, finner jag dock i detta särskilda fall av skäl, som av motionären anföres, en utredning påkallad om möjligen behövligen inskränkningar i rätten att förevisa mänskliga abnormiteter och annat, som huvudsakligen avser, att ockra på allmänhetens sensationslystnad.

Dock bör icke meddelas absolut förbud mot förevisande av människor. Mången gång kan en dylik förevisning, rätt anordnad, vara till verkligt gagn såsom undervisningsmateriel, särskilt för dem, som icke äro i tillfälle att genom resor eller studier förvärva insikter i etnografi.

Detsamma torde kunna sägas om vissa delar av nu förevisade vaxkabinett.

Mig synes därför lämpligt vara, att förbud utfärdas att utan Konungens befallningshavandes särskilt meddelade tillstånd förevisa vaxkabinett och personer. Konungens befallningshavande torde därvid böra pröva, huruvida anledningen till personens förevisande ligger i personens utförande av se- eller hörvärd handling, eller däruti att personen, såsom tillhörande främmande människoras, företer vissa egendomligheter i klädedräkt eller kroppsbyggnad, eller ock i förefintlig fysisk eller psykisk abnormitet, i vilket sistnämnda fall ansökningen torde böra avslås. Beträffande vaxkabinett torde tillses, att icke genom dessa till beskådande framställes något, som ur etisk synpunkt sett kan vara till skada för den fysiskt eller psykiskt omyndiga publiken, som plägar vara dessas vanliga kundkrets.

Vid fråga om sådant tillstånd borde Konungens befallningshavande äga rätt att på sökandens bekostnad anlita biträde av person med särskilda insikter i pedagogik.

Stockholm den 24 februari 1916.

VILHELM TAMM.

Till Herr Överståthållaren.

Såsom tillägg till mitt den 24 nästlidna februari avgivna utlåtande angående förevisande av människor och vaxkabinett ber jag härmed vördsamt få lämna redogörelse för nuvarande behandling inom Överståthållareämbetet av ärenden rörande dylika förevisningar.

Det har icke rätt någon tvekan rörande skyldigheten enligt § 13 ordningsstadgan för rikets städer att till ämbetet ingiva anmälan om sådan förevisning, ej heller där- om att polismyndighets tillstånd erfordras för förevisning av personer, men jag är för egen del ej övertygad, att tillstånd erfordras för förevisning av vaxkabinett. Det är enligt min mening tydligt, att muséer icke äro underkastade skyldighet att avvakta polismyndighetens tillstånd, och det torde vara svårt att uppdraga en bestämd gräns mellan muséer och vaxkabinett. Innehavaren av det enda vaxkabinett, som för närvarande finnes i Stockholm, det s. k. Panoptikon vid Kungsträdgårdsgatan, har efter

ansökan ämbetets tillstånd till förevisningen med skyldighet att iakttaga de ordnings- eller säkerhetsföreskrifter, som kunna varda meddelade av polismyndigheten. En ansökan om förevisande av vaxkabinett och anatomiskt museum har år 1915 avslagits, efter det förste folkskoleinspektören i Stockholm på anmodan avgivit yttrande i ärendet. De föremål, som då voro avsedda att visas, kunde, såsom icke här befintliga, icke bliva föremål för granskning, utan ämbetet hade till stöd för sin prövning några vid ansökningen fogade kataloger. Ämbetet anförde ej någon motivering till sitt beslut. Ansökningen avsåg emellertid förevisning i en icke såsom samlingslokal godkänd lägenhet, och för dylik lokals upplåtande erfordras ämbetets tillstånd enligt ämbetets kungörelse angående säkerhetsåtgärder för offentliga samlingslokaler i huvudstaden den 29 maj 1888. År 1914 förevisades med vederbörligt tillstånd i ett tält å en Stockholms stad tillhörig tomt vid Roslagsgatan här i staden ett vaxkabinett, vilket gav anledning till klagoskrift från kyrkorådet i Johannes församling. Som ämbetet icke ansåg sig befogat att indraga det meddelade tillståndet, föranleddes klagoskriften ej annan åtgärd, än att densamma jämte utredning i ärendet överlämnades till Stockholms stads drätselnämnd såsom representant för tomtägaren.

Stockholm den 7 mars 1916.

VILHELM TAMM.
